

и, шпедитерски услуги
и лизинг;
ање и посредување;
истичка дејност, ин
ги интелектуални усл
филмови, видеокасе
како и други слични д
тарска дејност и друг
сциги и уметнички тра

ПРОЦЕС
THE PROCESS

Игор Тошевски | Igor Toševski

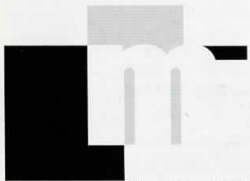
**12) купување, изградба и уредување со
цел на недвижни имоти со цел
за продажба**

ување со
ансиски д
и на осигу
з на лица

ПРОЦЕС
THE PROCESS

Игор Тошевски

| *Igor Toševski*

MUSEUM OF CONTEMPORARY
ARTS
SKOPJE
УЗЕЈ НА СОВРЕМЕНА
УМЕТНОСТ
СКОПЈЕ

Музеј на современата уметност, Скопје

16. 09 – 7. 10 2004

The Museum of Contemporary Art, Skopje, Republic of Macedonia

Shake Society

I

"Какви луѓе се тоа? За што зборуваат? Од која власт се? Па тој живее во правна држава, насекаде е мир, сите закони се на снага, кој тоа се осмелил, на него да изврши препад во неговиот сопствен стап!"¹

За разлика од западниот творец, Игор Тошевски како македонски автор има едно искуство повеќе. Тој креативно се артикулира во периодот "по сидот", означен како посткомунистички. Колку и да е таа емпирија со негативни означители, во крајна инстанца таа е привилегија за земјите од некогашниот Источен блок и од СФРЈугославија. Транзициите и трансформациите во овие општества вршат агресивен трансфер на авторските интересирања од феноменолошките сфери (особени за пред деведесеттите години), во сферите на проблематиката од политичка, социјална, општествена, економска, етичка или еколошка провиниенција. Траумите, стресовите, во суштина, најповеќе од сè, го напаѓаат здравствениот систем на единката - најфрагилните слоеви на човечкото битие². Распнати меѓу исток-от и запад-от, минатото и сегашноста, творците вградени во ваквиот амбиент, во најголем дел се определуваат за не-согласување, за немолчење, за критички став, актуелизирајќи го пред лицето на општеството сопственото J'ACCUSE или NO PASSERAN. Позицијата на свесност за живеењето во таков свет доведува до трансгресија и на естетските кодови и го нагласува "колапсот на големите нарации од историјата на уметноста" (Артур Данто). Животот и создавањето во овие околности ја прави уметноста во посочените региони на Европа полнокрва и сочна. Нашиот културен простор е преплаван со аргументи за оваа констатација, штедро доставувани од западно-европските ликовни лаборатории, во кои наголемо се подготвуваат изложби на метниците од посткомунистичките територии. Да, на Балканот се случува нешто поинакво, нешто ново, кое отстапува од приказните за баналното западно секојдневие. ИМА ПРЕДИЗВИК!

1) Сите болдирани цитати се превземени од *Franz Kafka, Proces, Zora, Zagreb, 1968*
2) "Понекогаш Скопје го гледам како Берлин во '38 - '39 година. Постои чувство на некоја фаталност и декаденција истовремено... Мислам дека нам овде ни остана една психолошка лузна со бомбардирањето. Да се живее на работ е и опасно, но знае да биде возбудливо и креативно". Игор Тошевски. Во: *Мимоза Петревска, Решение е уметноста од мал формат, Интервју со Игор Тошевски, Денес, Скопје, 13 јануари 2000, стр. 55*

Игор Тошевски произлегува од овој контекст. Како некогашен припадник на македонската андерграунд сцена во осумдесеттите на 20. век и сегашен "активист", тој е во духовна блискост со "Флуксус" и особено со Јозеф Бојс и неговите социјални перформанси и пластика. Актот на игнорирање границите меѓу актуелниот живот и создавањето ја дефинира неговата ориентација кон не-херојското и не-величественото, односно ја нагласува субверзивната активност едновременно во однос на случувањата во општеството и во однос на техничката виртуозност и стилот. Неговиот прв чекор во уметничкиот простор е директен: наеднаш ги заобиколува и се ослободува од модернистичката естетичка аура (со целата опашка на нејзините рецидиви: уметноста на подражавањето, идеолошката, декоративната, уметноста заради уметноста) и без заобиколувања влегува во постмодернистичкиот свет на меѓукомуникациите. Заговорник на беспоговорната независност на создавачкиот чин, процес или израз, Тошевски го користи јазикот во плурал како збир на писма -интертекстуално. Како Бодлеровиот *flaneur*, nonшалантно се движи во просторите на видеото, филмот, фотографијата, стрипот, графитите, *ready-made*-от, сликарството, цртежот, летристичките знаци, перформансите, *site-specific* и инсталациите, за да ги колекционира само оние стилски цветови кои се најсоодветна граѓа за неговите повеќеслојни ликовни раскажувања. Со таков бриколаж на различни ликовни писма се структурирани неговите позначајни акции и инсталации: "Преместувања" (1995), "Досие '96" (1996), "Совршена рамнотежа" (2000), "Транфери" (2002), "Процес" (2004).

Совршена рамнотежа ; Perfect balance, 2000

Од друга страна, генезата на Марковата или Бојсовата девиза за изедначување (пополнување на процепот) меѓу животот и уметноста, се ичитува во неговите активности поврзани со популарната уметност: графитите како "естетика на улиците" создавани во рамките на акциите на групата "Зеро" и изработката на стриповите (од осумдесеттите години на минатиот век), а интеркомуникативните реализации и site-specific сцени (перформансот изведен во рамките на изложбата "Телото мисли" во Скопје, 2002 и обележувањето на "Територии", "спроведувани" низ Македонија и на 5. Цетинско биенале, 2004) се во идејно соседство со релационата естетика на Никола Бурио³. Тргувајќи од емпиријата, а не од теориски позиции, Игор Тошевски се откажува од затворените структуралистички кодови (ги освојува пејзажите на отворениот систем на Феликс Гатари и Жил Делез). Со прифаќањето на системот на меѓузависности без било каква субординација, авторот ја демонстрира свеста за не-одржливото опстојување на творчката индивидуа како само-за-себе-постоечки-субјект затворен во витрина и неспособен да биде заразен од неговиот контекст. Тезата за сфаќањето на себе си како диво месо во општеството или како монах издвоен од толпата, Тошевски ја претвора во контраста, во гест на отпор кон рас-човечувањето. Неговото "тело кое мисли", барајќи допир со другиот, неговиот "лов" на минувачите во кружните стапици на неговите "слободни територии", отвора хоризонти кон "алтернативна друштвеност". Наместо конкуренција, антагонизми и судири, таа предлага излегување од затворениот "простор на инсектот", во сферите на соработката и соединувањето.

Во ликовното писмо на Игор Тошевски содејството меѓу субјективното и трансиндивидуалното е во функција на константа, со повремени изместувања во оваа релација (во корист на едното - интимата - или на другото - колективното). Ако интимистичкиот предзнак се однесува на делата прикажани на неговите самостојни изложби (на слики во Галеријата на "Миџачки зографи" во 1994; на цртежи во Музејот на град Скопје (1994); на "пресликување" отисоци "Трансфери" во "Точка", Скопје 2002), инсталациите "Преместувања", Досие '96", "Совршена рамнотежа", ја подразбираат неговата ангажирана насоченост кон социјални, општествени, морални, еколошки домени. Случајот со проектите "Слободни територии" и со перформансот "Телото мисли", го надминува старото значење на ангажираноста во уметноста, темите и пролемите со исклучиво идеолошка или политичка ориентација и ги опсервира аспектите на меѓусебните комуникации во самиот творечки чин, дејствувајќи во активен дијалог со гледачите/минувачите. Доближувањето / оддалечувањето од ангажманот е истражување на можните форми или далитети за надминување на неговата анахронична појавност, обид за негово пре-формулирање или за барање на алтернативни модуси. Досегашниот опус на Тошевски е идеално место за актуелизирање на прашањето околу опортуноста на зафаќањето во просторот на она што е формулирано како уметност со релација. Постојат две антагонистички поставени опции: а) дека промената е неизбежна / уметникот треба да биде ангажиран (Сузи Габлик, Марша Такер, Томас МекЕвили, Артур Данто, Никола Бурио, Дејвид Мајкл Левин, Ханс Хаке)⁴ и б) дека уметноста не може и не треба да се вмешува во горчките топови на животот (Гистав Флобер, Жан Пол Сартр, Клемент Гринберг)⁵.

Увој долг увод е во функција на едноставно и директно прашање: Дали Игор Тошевски верува во моќта / ефективноста на уметноста да го менува општеството? Владеачкото мислење на дел од македонската критика тврди дека протестот во неговите проекти се сведува на констатација на состојбите. Иако и самиот автор, во предговорот за "Досие '96", пишува за "обид за соочување" и дека "не нуди решение" сепак, поголеми аргументи за усмерување на неговата творечка мисла во конкретни социјални или морални обликувања на културата, општеството, претставува неговата константна и сè поголема концентрација врз жешките прашања на актуелната животна пракса. Тоа се апелите емитирани од делата "Совршена рамнотежа", "Слободни територии" и "Процес". Ако промптно се следат авторовите интервјуа и предговори во каталозите, ќе се констатира неговата не толку кадифена реакција на опстојувањето во едно токсично општество⁶. Деконструкцијата на индивидуализмот, особено за доцниот модернизам, Тошевски го заменува со ре-конструкција на девалвираните вредносен систем и низ активен дијалог со околината укажува на потребата од будност и свесност на единката. И покрај маргинализираната улога на уметникот, авторот верува дека тој (уметникот) има капацитет да влијае на средината во која се реализира. Ако ова сознание е невинитното, тогаш речиси двете децении од неговото опстојување на барикадите на не-согласувањето, треба да ги прогласиме за неискрени или лажни, за демагошки декларации⁷.

3] "Уметникот со посредство на естетските предмети произведува, пред сè, релации меѓу луѓето и светот", Nicolas Bourriaud, *Rélatiions esthétiques*, Paris.

4] "Новите прашања што треба да се покренат не се веќе прашањата за стилот и содржината, туку прашањата за социјална и општествена одговорност и за мултикултурализмот или за паралелните култури, повеќе одошто она за доминантниот монокултурализам" Suzi Gablik, *The Reenchantment of Art*, Thames and Hudson, New York 1991, p. 4;

"...верувам дека уметноста не може да егзистира одвоена од социјалните, политичките и културните засегана", Marcia Tucher, *ibid.* p. 181;

"Уметноста не може да биде монолози", Албер Ками;

"Уметникот не е изолиран систем. За да преживее тој мора постојано да биде во интеракција со светот околу него...Теориски нема граници на оваа инволвираност". Ханс Хаке

5] "Животот е толку грозен, така што може да се поднесува само ако се избегнува" (Гистав Флобер); "Мора да се учиме да живееме без надеж" (Жан Пол Сартр); "Уметноста треба да се занимава со уметнички прашања" (Клемент Гринберг).

6] "Сè повеќе се гледам како **активист**"; "Она што е јасно е само тоа дека претстои **борба** во која мора да се вклучи секој од нас и некако ќе треба да се изнајде начин како да се дојде до она што Јозеф Бојс го нарекува 'вистинска или идеална демократија'. И тоа секако ќе се случи со незамениливата интервенција на уметноста, како едно од најсилните оружја на современиот човек (Во: *Игор Тошевски: Белези, Магор, 2002*); "**Поборник** сум на некакви **субверзивни дејствувања** во уметноста - со мали **партизански стратегиски** потези можат да се направат многу работи", Игор Тошевски. Во: *Мимоза Петревска, opus. cit.* (болдираното е мое).

7] "...Она во што и денес сум цврсто убеден е дека уметникот мора секогаш одново да се преиспитува себе си како и средината околу себе, изнаоѓајќи нови вредности и отворено поставувајќи круцијални прашања преку своето дело". Во: *Игор Тошевски, Белези, opus. cit.*

"Тој закон не ми е познат", рече Јосеф К. "Толку полошо за вас", забележа стражарот. "Веројатно тој постои само во вашите глави", одговори К... "Гледај Вилијаме, тој признава дека не го познава законот, а истовремено тврди дека е невин".
"Потполно си во право, но нему не можеш ништо да му објасниш"

8] "За мене, на пример, секогаш бил поважен самиот процес на артикулирање на креативната енергија, отколку резултатот на тој процес, бидејќи токму во тој тесен простор "помеѓу уметноста и животот" (Раушенберг) обично лежат и најголемите вистини. Со други зборови, целта на патот не е крајната дестинација, туку самото патување".
Игор Тошевски. Во: "Белези, *opus.cit.*"
9] На печатот пишува: Самостоен уметник - сликар / ТП САНДИНИСТА / Игор Иван Тошевски / Скопје
10] "К. го гледа атељето на сликарот во Судот. "На што се чудите? Ова се судски канцеларии... па тие се наоѓаат речиси на секој таван... всушност и моето атеље е составен дел на судските канцеларии, но судот ми го отстапи".

Позицијата на толкувач- критичар (наместо став на рамнодушен набљудувач) е основен носач на енергијата и во проектот "Процес". Личната засегнатост од легитимното дефинирање на слободниот сликар и воопшто творецот како "трговец поединец" во делот од "Законот за трговски друштва" е директна провокација за создавањето на инсталацијата "Процес". Реагирањето во ликовна форма на апсурдната поставеност / рангираност на еден од најзначајните мислечки слоеви во општеството - создавачот - всушност ја обединува индивидуалната со колективната "драма". Интимната приказна станува заедничка, посебноста општоста.

Насловот "Процес" - едноставен, јасно дефиниран, лаконски срочен, како и кај повеќето негови остварувања ("Преместувања", "Досие '96", "Трансфери", "Слободни територии") - се исчитува во неговата етимолошка просторност на значења⁸. Создавањето на делото тенденциозно се развива низ нагласување на етапите: процес на пишување на текст, отпечат-ување на автопортрет врз ѕид и сукцесивно регистрирање со видео камера на времето во движење (1). Вовлекувањето во парадоксите на правниот галиматијас на бирократијата, е во тематска корелација со кафкијанската налудничав загнезденост во коридорите на правдата и вистината (2). Игор Тошевски го живее, но и ликовно го отелотворува, и *de facto* и *de jure*, феноменот на слободниот сликар (на интелектуалецот), формулиран во актуелниот "Закон за трговски друштва" како трговец - поединец, со алузии на можни деформитети, не само од социјална или општествена, туку и од психо-физичка природа. Во оваа трето етимолошко исчитување, процесот се артикулира дури и во неговата медицинска означеност: тек на болеста во разиток(3).

Трансфер #66 ; Transfer #66, 2002

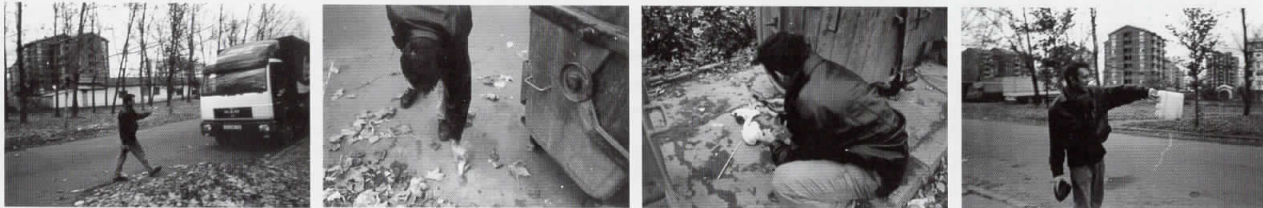
Фрагмент од "Законот за трговски друштва" е директно испишан на изложбените ѕидови (висина на буквите 24 см.). На челниот ѕид со помош на печат и мастило⁹, авторот го отпечатува својот портрет со втречен поглед во публиката. Видео-сликата дополнително го презентира целиот процес на создавањето на делото. Овој текст е пишувачки синхрон на создавањето на делото: исклучителна привилегија да се биде сведок на етапите на раѓањето на "Процес". Акустичноста на изложбената сала - атеље го нагласуваше ритмот на удирањето печати, алудирајќи на судница во која одекнува чеканчето на судијата или на потпишување на пресудите со кои се запечатува нечија судбина. Звучната последователност на ударите од "сликањето" со печат, а потоа самата репетиција на модриите траги на мас-тилото се означувачи со маргинално значење. Суштествената идеја доаѓа од самиот акт на мултипликација како знак на губење на уникатноста, на поништувањето на оригиналот и во крајно исчитување - акт на сквернавење достоинството на уметникот. Автопортретот, создаден во таков тематски контекст, со такви средства и низ таков процес, е циничен доказ за автодеструкција. Постапката по хиерхија на значење е идентична со поништувањето на творецот од страна на законската регулатива. Познато е дека во Јапонија уметниците наместо потпис користат печат - синоним на безвремената димензија. Печатот на Тошевски не е доказ за идентитетот, туку доказ за уништување на идентитетот. Вечноста е заменета со ефемерноста. Разјадената, флукуантна структура на автопортретот го аргументира засегнатиот дигнитет на личноста, многу внимателно и интелегентно.

По претходно направен концепт "Процес" се градеше 15 дена на лице место во Музејот на современата уметност. Ова обединување на едно место на три сосема различни по карактер контексти: уметничко студио/ работилница, изложбен простор и судска сала, на чудесен начин не воведува во мемлосаното атеље на сликарот Титорели од романот

"Процес" на Франц Кафка¹⁰. И кај Кафка и кај Тошевски, независно, се посочува на стравотната раширеност на администрацијата и на нејзината аподиктична наметнатост над општеството, во случајов и над творците. Авторот си зема слобода да посочи на тоа постојано распаѓање, и на системот и на уметникот од страна на бирократскиот апарат, да укаже и да ги негира бесмислените и парадоксални кодирања на легислативата. Протестот и коментарот на Тошевски се визуелно демонстрирани во софистицирана, едноставна и чиста форма. На гледачот му е оставено сам да ги анализира дефинициите од "Законот за трговски друштва - Оддел - трговец поединец". Тие се само експлицитно втекстени на сидовите и го бомбардираат гледачот со високолибарската артилерија на нивната апсурдна мисловна граѓа. Читајќи го, се прашувам, го прашувам Игор: во која граѓа, во која алинеја, може да си ја пронајде професијата? На ова едноставно прашање, и ние двајцата и гледачите залудно ќе го бараме одговорот, иако тој е и секаде и никаде во исто време: вистински бекетовски игри на апсурдот. Но, за возврат Законот со Одделот се податливи за бескрајни иронизирања. На пример, самостојниот уметник = Трговецот - поединец може да купува и продава "подвижни ствари"; "да тргува со хартии од вредност"; да набавува и обработува "подвижни ствари заради нивна обработка"; да осигурува, превезува, застапува; да врши угостителско-туристичка и издавачка дејност, маркетинг; да произведува филмови, видео-касети, аудио-визуелни записи; да печати, да гради, да уредува "неподвижни имоти", со еден збор, иако не е дефиниран неговиот статус *explicite*, нему практично му е овозможена повеќезначна активност. Сериозниот лик на автопортретот (минуциозно отпечатен, сугерирајќи едновременно рачна ракотворба и електронска слика) е фронтално поставен како доминантен и внимателен набљудувач на сцената на која, претпоставувам, ќе се преплетуваат чудовидувачките погледи на сите оние кои ќе сакаат да го разберат бесмислено срочениот текст од Законот¹¹.

Тошевски не е Титорели¹² - сиромавиот сликар од романот на Кафка - кој работи по диктат, согласно наметнатата идеолошка матрица на судскиот апарат. Тој е, повеќе би се рекло, своевидна парафраза на Јозеф К., автор во потрага по логиката на животот кој, судрувајќи се со нелогичноста на законите, јасно се спротиставува на оние кои сакаат да бидат одредувачи на неговата судбина. За да го зачува имуниот систем, наместо препуштање на биолошката деструктивност на безнадежноста и очајот во сенката на атељето, Тошевски ги избира отпорот и вербата како најмоќна медицина. Тошевски не му дава отказ на адвокатот. Тој воопшто не го ни ангажира¹³

Соња Абаџиева

Преместувања ; Dislocations (action), 1995

11] "Оние акти веројатно се тешко разбирливи? "Да", рече адвокатот, "се разбира. И не верувам дека тој нешто разбрал од тоа. Му ги дадов за да добие барем каква таква слика колку е тешка борбата којашто ја водам за да го одбранам...Дали непрестано (Блок) ги проучуваше тие акти? "Речиси непрестајно", одговори Лени.

12] "За вашиот процес ми зборувавше некој Титорели. Тој е сликар, Титорели му е само псевдоним, вистинското име дури не му го ни знам. Тој веќе со години, од време на време, доаѓа кај мене во канцеларијата и ги носи неговите сликички, за кои - тој е речиси питач - секогаш му давам понешто, како некој вид на милосрдие. Впрочем, тоа се слатки сликички, пусти предели и слично"

13] "Дали денес дојдовте кај мене со некоја поопределена намера?", прашува адвокатот. "Да, сакам да ви речам дека од денес ви го откажувам полномоштието." Да не ме лажат ушите?, праша адвокатот. "Мислам дека не ве лажат, рече К."

Трговец

Член 4

- (1) Трговец во смисла на овој закон е самостојно трајно во вид на занимање вршење на која дејност заради остварување добивка со производство, трговија и давање услуги на пазарот и тоа со:
- 1) купување на подвижни ствари со цел да ги продаде во првобитен, преработен или обработен вид;
 - 2) продажба на подвижни ствари во преработен или обработен вид од сопствено производство;
 - 3) тргување со хартии од вредност и управување со фондови;
 - 4) банкарски, менувачки и други финансиски дејности;
 - 5) дејности на осигурување;
 - 6) превоз на лица и стока;
 - 7) комисиони работи, шпедитерски услуги, складишни (магацински) работи, лизинг;
 - 8) трговско застапување и посредување;
 - 9) угостителско-туристичка дејност, информативни дејности, маркетинг и други интелектуални услуги;
 - 10) производство на филмови, видеокасети, аудиозвуелни записи, софтвер, како и други слични дејности;
 - 11) издавачка и печатарска дејност и други работи со трговијата со книги и уметнички творби и издавање, изградба и уредување на недвижности, изградба и издавање.
- цент ќе ги врши во с класифицира кла

Shake Society

I

"What people are they? What are they talking about? What authority do they represent? He lives in a legal state, peace is everywhere, all the laws are effective, who dared to intrude him in his own apartment?"¹

Igor Tosevski, being a Macedonian artist, is richer for one more experience than the Western artist. He was creatively articulated as an artist in the period "after the Wall", labeled as post-communistic. Despite the fact that such an empirical approach bears negative markers, it is, however, a privilege of the countries of the former Eastern Block and SFRYugoslavia. The transitions and transformation in these societies caused an aggressive transfer of the artistic interests in the phenomenological domains (typical for the period before the 1990s), in the domains of the issues of political, social, economical, ethical or ecological provenience. The traumas, the stresses, basically and most of all affected the health system of the individual - the most fragile layers of the human being². Torn between the East and the West, between the past and the present, the artists dwelling in this ambiance usually dedicate to disagreement, to not-silence, to a critical attitude, revealing to the society their own J'accuse or Non passeran. The position of awareness of living in such a world leads to a transgression of the esthetic codes, at the same time emphasizing the "collapse of the great narratives of art history" (Arthur Danto). Living and working in such circumstances makes the art in the mentioned regions of Europe vivid and exciting. Our cultural environment is flooded with arguments in favor of this statement, lavishly delivered by the West-European art laboratories where exhibitions of artists from the post-communistic regions are being promoted on a large scale. Yes, something different is happening in the Balkans, something new, that differs from the stories of the banal Western everyday. THERE IS A CHALLENGE!

This is the context Igor Tosevski proceeds from. As a former participant of the Macedonian underground scene of the 1980s and present "activist", he is in a spiritual closeness to "Fluxus" and especially to Joseph Beuys and his social performances and plastic. The act of ignoring the borders between the actual life and creation determines his orientation towards the non-heroic and the non-magnificent, that is, it points out the subversive engagement both in reference to the occurrences in the society and in reference to the technical virtuosity and the style. His first step in the artistic space is direct: he immediately avoids and gets rid of the modernistic esthetic aura (with the complete drag of its relapses: the art of imitation, the ideological and decorative arts, the art for art's sake) and directly enters the post-modernistic world of intercommunications. Being a supporter of the unquestionable independence of the creative act, process or expression, Tosevski utters the language in plural form, as a sum of letters - inter-textually. Same as Baudelaire's flaneur, he nonchalantly operates in the fields of the video, the film, the photography, the comics, the graffiti, the ready-mades, the painting, the drawing, the letteristic signs, the performance, the site-specifics and the installations, but he collects only those style flowers that are the most appropriate material for his multi-layered narrations. Such a bricolage of different artistic languages makes the structure of his more significant actions and installations: "Dislocation" (1995), "Dossier '96" (1996), "Perfect Balance" (2000), "Transfers" (2202), "Process" (2004).

Досие '96, Велес ; Dossier '96, Veles, 1996

On the other hand, the genesis of Marx's or Beuys's motto of equaling (filling the crack) life and art can be read in his commitments in the field of the popular art: the graffiti, as "an esthetics of the streets", made with the group "Zero", and the comics (in the 1980s), while his intercommunicative achievements and the site-specifics scenes (the performance that was part of the exhibition "The Body Thinks" in Skopje, 2002 and marking the "Territories", "carried out" all over Macedonia and at the Fifth Biennial of Cetinje, 2004) are in conceptual neighborhood to the relational esthetics of Nicolas Bourriaud³

1] All the "bolded" quotations were taken from Franz Kafka's "Process", Zora, Zagreb, 1968

2] "Sometimes I see Skopje like Berlin in 1938 - 1939. There is a feeling of a fatality and decadence at the same time... I think that we have a psychological scar from the bombardment. Living on the edge is dangerous, but it can be exciting and creative, too." Igor Tosevski. In: *Mimoza Petrevska, The Solution is a Small Scale Art. Interview with Igor Tosevski, Denes, Skopje, 13.01.2000, p. 55*

3] "By means of esthetic objects the artist produces, above all, relations between people and the world." Nicolas Bourriaud, *Rérelations esthétiques*, Paris.

4] The new questions that should be posed are not the questions of style and contents, but questions of the social responsibility and multi-culturalism or the parallel cultures, rather than the ones on the dominant mono-culturalism." Suzi Gablik, *The Reenchantment of Art, Thames and Hudson, New York, 1991*, p. 4. "...I believe that art can not exist apart from the social, political and cultural concerns." Marcia Tucher, *ibid*, p. 181. "Art can not be a monologue." Albert Camus "The artist is not an isolated system. In order to survive he must constantly be in interaction with the world around him... Theoretically, there are no borders of this involvement." Hans Haacke

5] "Life is so awful that it can be stood only if avoided." (Gustav Flaubert); "We must learn to live without hope." (Jean Paul Sartre); "Art should be engaged in artistic questions." (Clement Greenberg).

6] "I rather see myself as an activist." "The only thing which is obvious is that there is a battle awaiting and each of us must get involved and somehow find the way to reach the level formulated by Beuys as 'real or ideal democracy'. And it will of course happen through the irreplaceable **intervention** of the art, as one of the mightiest weapons of the modern man." (In: Igor Tosevski: *Marks, Magor, 2002*); "I am a **supporter** of a kind of **subversive actions** in the art - with small **partisan strategies** a lot of things can be achieved." Igor Tosevski. In: *Mimoza Petrevska, op. cit.* (the "bolded" is mine)

7] "...What I still firmly believe so far is that the artist must always precisely reexamine himself and his surrounding, looking for new values and overtly posing crucial questions through his work." In: Igor Tosevski, *Marks, op. cit.*

Proceeding from empirical and not theoretical positions, Igor Tosevski revokes the closed structuralistic codes (he conquers the landscapes of the open system of Felix Gattari and Gilles Deleuze). By adopting the system of interdependence without any subordination, the artist shows his awareness of the unfeasible persistence of the creative individual as its own subject closed in a vitrine and incapable of being infected by its context. Tosevski turns the thesis of understanding oneself as the excrescence of the society or as a monk distinguished from the crowd into a counter-thesis, into a gesture of resistance against the de-humanization. His "thinking body" in search for a touch with the other, his "hunt" for the passers-by in the circular traps of his "free territories" open horizons towards the "alternative sociability". Instead of competition, antagonisms and conflicts, it suggests an escape from the closed "space of the insect" into the domains of cooperation and uniting.

The interrelation between the subjective and the trans-individual functions as a constant in the artistic language of Igor Tosevski, with occasional shifts of this relation (in favor of the one - the intimacy - or the other - the collective). If the intimistic mark refers to the works shown at his solo exhibitions (the paintings in the gallery "Mijacki Zografi" in 1994, the drawings in the Museum of the City of Skopje in 1994, the "copied" prints "Transfers" in "Tocka", Skopje, 2002), the installations "Dislocation", "Dossier '96" and "Perfect Balance" show his committed concentration into the social, moral, ecological domains. The case with the projects "Free Territories" and the performance "The Body Thinks" surpasses the old meaning of commitment in the art, in the topics and the issues with exclusively ideological or political orientation and observes the aspects of intercommunications in the very creative act, starting an active dialogue with the spectators/passers-by. The approaching/distancing from the commitment is a research of the possible forms or modalities for surpassing its outdated appearance, an attempt for its reformulating or a search for alternative ways. The present opus of Tosevski is an ideal point for actualizing the question of the opportuneness of intruding into the space acknowledged as art with relation. There are two antagonistically positioned options: a) the change is inevitable/ the artists should be committed (Suzi Gablik, Marcia Tucher, Thomas McEvilley, Arthur Danto, Nicolas Bourriaud, David Michael Levin, Hans Haacke)⁴ and b) the art can not and should not be included in the burning places of life (Gustave Flaubert, Jean Paul Sartre, Clement Greenberg)⁵.

This long introduction was meant to lead us to a simple and direct question: does Igor Tosevski believe in the power/efficacy of the art to change the society? The established opinion of part of the Macedonia critics states that the protest in his projects is reduced to a simple ascertainment of the circumstances. Although in the preface to the "Dossier '96" the artist himself speaks of his "attempted confrontation" where "he does not offer a solution", the pointing of his artistic engagement to particular social or moral modeling of the culture and the society is, however, due to his constant and growing concentration on the hot issues of the actual life practice. Such were the appeals transmitted thorough the works "Perfect Balance", "Free Territories" and "Process". If we promptly review the artist's interviews and prefaces to the catalogues we can see his not so velvet reaction to his dwelling in a toxic society⁶. Tosevski replaces the destruction of individualism, typical for the late modernism, with a reconstruction of the devaluated value system, showing through an active dialogue with the surrounding the necessity of alertness and awareness of the individual. Despite the marginalized role of the artist, Tosevski believes that the artist has the capacity to influence the environment in which he realizes himself. If this statement is untrue, then the two decades of his persistence at the barricades of disagreement should be declared insincere and false demagogic declarations⁷.

II

"I don't know that law", said Joseph K. "The worse for you", noted the guard. "It probably exists only in your heads", answered Joseph K... "See William, he admits that he doesn't know the law, and at the same time he claims to be innocent". "You are absolutely right, but you can't explain anything to him."

The position of an interpreter - critic (instead of the attitude of an indifferent viewer) is the basic energy carrier in the project "Process". His personal concern by the legitimate definition of the freelance painter or artist in general as an "individual tradesman" in "Law on Trading Firms" was the direct provocation for making the installation "Process". The artistic form of reaction to the absurd positioning/ ranking of one of the most significant thinking strata of the society - the artist - actually brings together the individual "drama" with the collective one. The intimate story becomes a common special generality.

The title "Process" - simple, clearly defined, laconically articulated, same as most of his earlier achievements ("Dislocation", "Dossier '96", "Transfers", "Free Territories") - is understood in its etymological domain of meanings⁸. The conceiving of the artwork deliberately advances by emphasizing the stages: the process of writing the text, the printing of the self-portrait on the wall and the successive video recording of the time in motion /1/. The immersing into the paradoxes of the legal galimatias of the bureaucracy is in topical correlation with the Kafka's nutty wandering the corridors of justice and truth /2/. Igor Tosevski lives and artistically incarnates, both de facto and de jure, the phenomenon of the freelance painter (the intellectual), formulated in the actual "Law on Trading Firms", as

an "individual tradesman", with allusions to the possible deformations, either of social or of psycho-physical nature. In this third etymological reading, the process is articulated even in its medical formulation: the course of a disease in progression /3/.

A quotation from the "Law on Trading Firms" is directly written on the walls of the showroom (with letters 24 cm. high). The front wall shows the portrait of the artist, made of seal prints and ink⁸, with his fixed gaze at the audience. The video picture additionally explicates the entire process of conceiving the artwork. This text was written in synchronization to the conceiving of the artwork: an exclusive privilege to be the witness of the stages of the birth of "Process". The acoustic exhibiting room - atelier only emphasized the rhythm of stamping, alluding to a courtroom that echoes with the judge's gavel or to the signing of sentences that seal someone's destiny. The audial sequel of the stamps when "painting" with a seal and the very repetition of the blue ink impressions are markers of marginal meaning. The essential idea comes from the act of multiplication as a sign of losing the uniqueness, a sign of annulling the original and final reading - an act of desecration of the artist's dignity. The self-portrait, made in this topical context, with these means and following this process is a cynical proof of self-destruction. The procedure that follows the hierarchy of meaning is identical to the annulment of the artist with legislative means. It is a known fact that the artists in Japan sign their works with a seal - a synonym of the timeless dimension. Tosevski's seal is not a proof of identity, but a proof of the destruction of the identity. Eternity is replaced by ephemerality. The eaten, fluctuant structure of the self-portrait very carefully and intelligently supports the affected dignity of the personality.

Following a previously made concept, the "Process" was being designed for 15 days in the Museum of Contemporary Art. The bringing together of these three contexts, completely different by character: an art studio/workshop, an exhibition room and a courtroom, in a miraculous way lead us into the dump atelier of the painter Titorelli in Kafka's novel "Process"⁹ Kafka, same as Tosevski, points to the horrible omnipresence of administration and its apodictic imposing upon the society, in this case upon the artists, as well. The artist took the liberty to point to that constant dissolution, both of the system and the artist, due to the bureaucratic apparatus, to point and to negate the senseless and paradoxical coding of the legislation. The protest and the comment of Tosevski are visually demonstrated in a sophisticated, simple and clean form. The spectator is free to analyze the definitions from the "Law on Trading Firms; Section: Individual Tradesman". The quotations are only explicitly written on the walls, but they attack the spectator with the high caliber artillery of their absurd formulations. While I was reading them, I was wondering and I asked Igor: what article, what paragraph explains his profession. Both of us, together with the spectators will search for the answer to this simple question in vain, although it is everywhere and nowhere at the same time: a real Beckett-like play of the absurd. But, in return, both the Law and the Section are liable to endless ironizing. For example, the freelance artist, i. e. the individual tradesman can buy and sell "movable assets", "trade securities", purchase and process "movable assets for further processing", make insurances, organize transportation, be a representative, work in the catering, tourism, publishing or marketing fields, make films, video cassettes and audio visual records, print, construct, design "immovable assets"... So, although the artist's status is not defined explicite, she/he is allowed a variety of engagements. The serious person in the self-portrait (precisely printed, suggesting both a hand-made and an electronic picture) is frontally positioned as a dominant and careful spectator of the scene where, I suppose, the astonished looks will permeate of those who want to understand the senselessly articulated text of the Law¹¹

Слободни територии, Цетиње ; Free Territories, Cetinje, 2004

Tosevski is not Titorelli¹², the poor painter from Kafka's novel who works at a dictate, in accordance to the imposed ideological matrix of the legal apparatus. He is rather a kind of paraphrase of Joseph K., an author in search of the logic of life who confronts to the illogical laws and clearly opposes the ones who want to be the determinator of his destiny. In order to preserve his immune system, instead of giving in to the biological destruction of the hopelessness and despair in the darkness of his atelier, Tosevski chooses the resistance and the faith as the most powerful medicine. Tosevski does not fire the lawyer. He does not engage him in the first place¹³.

Sonja Abadzic

8] "I have, for example, always considered the very process of articulating the creative energy more important than the result of that process, because in this narrow strip 'between art and life' (Rauschenberg) lay the greatest truths. In other words, the goal of the journey is not the final destination but the journey itself." Igor Tosevski. In: *Marks, op. cit.*

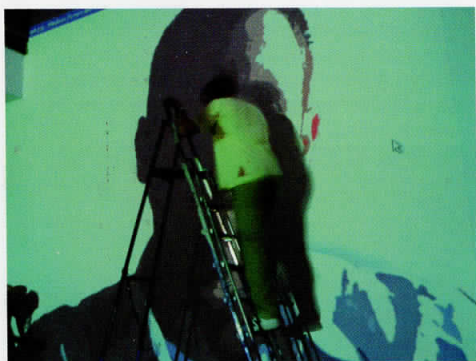
9] The seal reads: Independent artist- painter /TP SANDINISTA/ Igor Ivan Tosevski/ Skopje

10] "K. is looking at the atelier of the painter in the Court. 'What are you wondering about? These are court offices... You can find them at almost every attic... actually, my atelier is also part of the court offices, but the court has allowed me to use them.'"

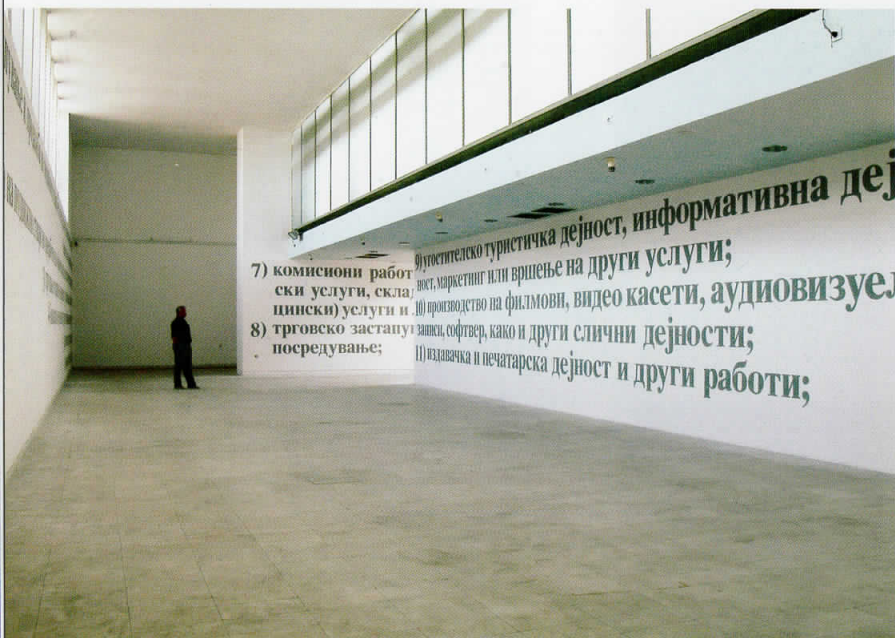
11] "Those documents are probably difficult to understand." "Yes", said the lawyer, 'of course. And I don't believe that he has understood a word of it. I gave them to him so that he can get a vague picture of how hard is the battle I'm waging in order to defend him... Has (Block) permanently read these documents?' 'Almost permanently', Lenny replied."

12] "A man named Titorelli told me about your case. He is a painter. Titorelli is only his pseudonym, and I even don't know his real name. For years now he's been coming occasionally to my office, carrying his little paintings, for which - he is almost a beggar - I always gave him something, as a kind of charity. Actually, these are sweet little paintings, desert landscapes and the like."

13] "Did You come to me today with a more particular intention?", asked the lawyer. "Yes, I wanted to tell You that as of today I revoke my authorization." "Are my ears deceiving me?", asked the lawyer. "I don't think so", said K."

ителско туристичка дејност, информативна деј-
ркетинг или вршење на други услуги;
зводство на филмови, видео касети, аудиовизуелни
софтвер, како и други слични дејности;
ачка и печатарска дејност и други работи;

Продавање и прелазак на покретни ствари без оглед дали су преработени или обработени

3) тргување со хартии од вредност и управљање њима

4) банкарски менувачки и други финансијски послови

5) дејно

Роден 1963. во Скопје. Студиите ги започнува на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, а ги завршува во 1988. на Академијата за ликовни уметности во Хелсинки, Финска. Во периодот 1980-1987. објавува стрипови во повеќе списанија. Во 1985. работи на повеќе проекти со групата " УСТА ". Од 1985. учествува во проектите на групата " Зеро " (1986 - мурални во основното училиште " Тефејуз ", 1990 - во основното училиште " Иво Лола Рибар ", 1990 - на улицата " Даме Груев ", како и повеќе хепенинзи низ Скопје). Од почетокот на деведесетите почнува да работи со видео и фотографија (во 1993. учествува во Деновите на македонското видео, Галерија " Мијачки зографи ", Скопје).

Адреса: Брадфордска 1/1-7, Скопје, тел.++ 389 2 30 82 041

Самостојни изложби Individual Exhibitions:

1990 - Хелсинки, Akateeminen Kirjakauppa; Скопје, Дом на младите " 25 мај " (со З. Трајковски);	1990 - Helsinki, Akateeminen Kirjakauppa; Skopje, " 25 Maj" Youth Culture Center (with Z. Trajkovski);
1993 - Скопје, Галерија " Мијачки зографи ";	1993 - Skopje, "Mijacki Zografi" Gallery;
1994 - Скопје, Галерија " Мијачки зографи ";	1994 - Skopje, "Mijacki Zografi" Gallery;
- Скопје, Музеј на град Скопје;	- Skopje, Skopje City Museum;
1995 - Скопје, Младински културен центар, Синтезис;	1995 - Skopje Youth Culture Center, Synthesis;
1996 - Скопје, Културно информативен центар, " Преместувања ",	1996 - Skopje, Culture Information Center, "Shifts"
- Велес, Ликовен салон; Прилеп, Центар за култура " Марко Цепенков ";	- Veles, Art Salon; Prilep, "Marko Cepenkov" Culture Center;
Куманово, Уметничка галерија, ДОСИЕ '96;	Kumanovo, Art Gallery, DOSSIER '96;
1997 - Скопје, Музеј на град Скопје, ДОСИЕ '96;	1997 - Skopje, Skopje City Museum, DOSSIER '96;
- Ерланген, Арена Фестивал, ДОСИЕ '96;	- Erlangen, Arena Festival, DOSSIER '96;
- Скопје, Хавзи пашини конаци, " Art City " (со Дејан Бујевац);	- Skopje, Havzi Pasini Konaci, "Art City" (with Dejan Budjevac);
2002 - Скопје, Јавен културен простор " Точка ", " Трансфери ";	2002 - Skopje, "Tocka" Culture Center, "Transfers";
2004 - Скопје, Јавен културен простор " Точка " и низ повеќе места на Македонија, "Територии ";	2004 - Skopje, "Tocka" Culture Center, and in many towns in Macedonia, "Territories";
- Скопје, Музеј на современата уметност, " Процес ".	- Skopje, Museum of Contemporary Art, "Process".

Igor Toševski

Born in 1963 in Skopje. He commenced his studies at the Faculty of Fine Arts in Skopje and finished them in 1988 at the Academy of Fine Arts in Helsinki, Finland.

In 1980 - 1987 period, he published comics in several magazines. In 1985, Igor Tosevski worked on several projects with the art group called "USTA". Since 1985, he participated in projects of the "ZERO" art group (1986 - murals in the "Tefejuz" Elementary School; 1990 - in the "Ivo Lola Ribar" Elementary School; 1990 - on "Dame Gruev" St., as well as in many happenings throughout Skopje).

Since early 1990s, started working with video and photography (in 1993 participated in "Days of Macedonian Video", at the "Mijacki Zografii" Gallery, Skopje).

Address: "Bradforska" 1/1-7, Skopje, tel: ++389 2 30 82 041.

Групни изложби Group Exhibitions:

- 1985 - Скопје, Музеј на Македонија, " Експресија, гест, акција " .
1986 - Скопје, Музеј на Македонија, " 80-тите години во македонската уметност";
1990 - Келн, Институт за источно - европска уметност (Osteuropäisches Kulturzentrum), Група " ЗЕРО " ;
- Скопје, Музеј на Македонија, " Зеро Шакти " ;
1994 - Скопје, НУБ " Климент Охридски ", Годишна изложба на графики;
- Скопје, НУБ " Климент Охридски ", Годишна изложба на цртеж;
- Скопје, Културен центар " Мала Станица ", " Кутија со слики" (Image Box), прва годишна изложба на Сорос Центарот за современи уметности;
1995 - Скопје, НУБ " Климент Охридски ", Годишна изложба на цртеж;
- Скопје, " Чифте амам 1 " ;
- Скопје, Музеј на современата уметност, " 9 1/2: Нова македонска уметност " ;
1997 - Лабин, Балкански уметници;
- Истанбул, Y. Zabanci Art Centar, " Желбени машини " ;
1998 - Битола, Уметничка галерија; Куманово, Уметничка галерија, " Екстензија на кадарот - нова македонска фотографија " ;
1999 - Стокхолм, Moderna Museet, " По сидот " (Уметноста и културата во земјите на посткомунистичка Европа);
2000 - Сараево, Sent Malo Etonash – Стрип;
- Ангулем, " 1 x 59 " – Стрип;
- Берлин, Hamburger Bahnhof, " По сидот " ;
- Загреб, " Што, како и за кого " ;
- Будимпешта, Лудвиг Музеј, " По сидот " ;
- Скопје, Музеј на град Скопје, " Зборови, објекти дела " ;
2001 - Скопје, Музеј на современата уметност, Стрип во лифт
- Загреб, Galerija proširenih medija, Месец на современата македонска уметност;
- Виена - Kunsthalle Exnergasse, " Што, како и за кого " ;
- Скопје, Градски трговски центар, " Капитал и Пол " ;
2002 - Битола, " Јас/Ти " - " Ушите на царот " (акција во простор);
- Скопје, Отворено графичко студио, " Телото мисли " ;
2003 - Скопје, Музеј на современата уметност, " Концептуалниот дискурс во македонската ликовна уметност " ;
2004 - Скопје, Отворено графичко студио, Мултипликација на македонски начин;
- Цетиње, 5. Цетињско биенале;
- 1985 - Skopje, Museum of Macedonia, "Expression, Gesture, Action".
1986 - Skopje, Museum of Macedonia, " The 1980s in Macedonian Art";
1990 - Cologne, Osteuropäisches Kulturzentrum, "ZERO" Group ;
- Skopje, Museum of Macedonia, "Zero Shakti";
1994 - Skopje, NUB "Kliment Ohridski", Annual Graphic Art Exhibition;
- Skopje, NUB "Kliment Ohridski", Annual Drawing Exhibition;
- Skopje, "Mala Stanica" Culture Center, "Image Box", First Annual Exhibition of the Soros Center for Contemporary Arts;
1995 - Skopje, NUB "Kliment Ohridski", Annual Drawing Exhibition;
- Skopje, "Cifte Amam 1";
- Skopje, Museum of Contemporary Art, "9 1/2: New Macedonian Art";
1997 - Labin, Balkan Artists;
- Istanbul, Y. Zabanci Art Center, " Desiring Machines " ;
1998 - Bitola, Art Gallery; Kumanovo, Art Gallery, "Expansion of the Frame - New Macedonian Photography";
1999 - Stockholm, Moderna Museet, " After the Wall" (Art and Culture in Countries of Postcommunist Europe);
2000 - Sarajevo, Sent Malo Etonash – Comics;
- Angulem, "1 x 59" – Comics;
- Berlin, Hamburger Bahnhof, "After the Wall";
- Zagreb, "What, How, and for Whom";
- Budapest, Ludwig Museum, "On the Wall";
- Skopje, Skopje City Museum, "Words, Objects, Works";
2001 - Skopje, Museum of Contemporary Art, Comics in Elevator
- Zagreb, Galerija proširenih medija, Month of Contemporary Macedonian Art;
- Vienna - Kunsthalle Exnergasse, "What, How, and for Whom";
- Skopje, City Shopping Center, "Capital and Gender";
2002 - Bitola, " I / You " - "Ears of the Czar" (site action);
- Skopje, Open Graphic Studio, "Body Thinks";
2003 - Skopje, Museum of Contemporary Art, "Conceptual Discourse in Macedonian Art";
2004 - Skopje, Open Graphic Studio, Multiplication in Macedonian Manner;
- Cetinje, 5th Cetinje Biennale;

Одбрана библиографија | Selected Bibliography

- АБАЦИЕВА, Соња *Екстензија на кадарот, Нова македонска фотографија*, Битола: Завод, Музеј и Галерија, 1998 (cat. exh)
- БОЧВАРОВА, Марија: *Игор Тошевски*, во: Големото стакло (Скопје), 1997, 6, 32-33
- ВЕЛИЧКОВСКИ, Владимир: *Ликовен меѓупростор (Нови тенденции во македонската ликовна уметност)*, Скопје: Млад борец, 1986, стр.115-116
- ВЕЛИЧКОВСКИ, Владимир: *Zero*, Скопје: Музеј на Македонија, 1990 (cat.exh.)
- ВЕЛИЧКОВСКИ, Владимир *ZERO SHAKTI*, во: Нова Македонија, ЛИК (Скопје), 26.09.1990
- ВЕЛИЧКОВСКИ, Владимир: *Игор Тошевски, Слики*, Скопје: Галерија "Мијачки зографи", 1994 (cat.exh.)
- ВЕЛИЧКОВСКИ, Владимир: *Истражувачката природа на ликовниот уметник Игор Тошевски*, во: Современост (Скопје), 1994, 1-2, 233-234
- ВЕЛИЧКОВСКИ, Владимир: *Уметничките групи во Македонија*, Скопје: Музеј на современата уметност, 2003
- ВИЛИЌ, Небојша: *Кон "умноста со релација" на "крајот на векот", Македонски состојби 1985-1997*, во: *Големото стакло*, Скопје, 1997, 6, 17, 18, 19 (16-20)
- VILIĆ, Nebojša: *Dossier 1994-97*, Скопје: Horizons Unlimited Ltd., 1997, стр. 45
- GELEVSKI, Nikola: *Makedonski strip na raskrižju*, во: *Sunny Moon, Mjesec suvremene makedonske umjetnosti*, Zagreb: Ured za kulturu, 200 (cat.exh.)
- ГЕЛЕВСКИ, Никола: *За ајкулата што плови спиејќи*, во: Игор Тошевски, Скопје: Јавен културен простор "Точка", 2002 (cat.exh.)
- ГЕЛЕВСКИ, Никола: *Границата на мојата територија е границата на мојот јазик*, во: Игор Тошевски, *Територии*, Скопје: Културен центар "Точка", 2004 (cat.exh.)
- Г.Н.Ом. *Информативен разговор: Игор Тошевски*, во: Маргина (Скопје), 1997, 36, 125-135
- ДЕРАЛА, Џабир: *"Левица" на културното живеење, Underground*, во: Пулс (Скопје), 31.12.1993, 154, 39
- ЃУРОВСКА, Софија: *Ми остана живиот контакт со луѓето, Моето ателје: Игор Тошевски*, во: Нова Македонија (Скопје), 05.09.1996, 17825, 9
- ЖАН- ПИЈАМОНОВА, Марија: *Набљудувач, Игор Тошевски*, во: Нова Македонија (Скопје), 24/25.06.2000, 19031, 27
- ЈАКОНОВ, Н(ебојша): *Ното ludens, Кон изложбата на цртежи на Игор Тошевски во Музејот на град Скопје*, во: Пулс (Скопје), 06.05.1994, 172, 38
- Ј(АКОНОВ), Н(ебојша): *Што Луис Керол мисли за скопските комунални проблеми? Презентација на концептот "Преместувања на нештата" на авторот Игор Тошевски уприличен во изложбениот салон на КИЦ во Скопје*, во: Пулс (Скопје), 09.02.1996, 264, 44
- КОСТОВА, Марина: *Досие на актуелниот живот, Игор Тошевски, ликовен уметник,...*, во: Вечер (Скопје), 01.04.1997, 10449, 17
- MILEVSKA, Suzana: *Gruppe Zero aus Skopje*, Köln: Osteuropäisches Kulturzentrum e.V., 1990 (cat.exh.)
- МИЛЕВСКА, Сузана: *Надвор од средиштето, Група "Зеро", Келн, 5 мај-17 јуни*, во: 21 (Скопје), 22.06.1990, 1726/10, 32
- МИЛЕВСКА, Сузана: *Art in the Time of Transition, Dossier 96-Igor Toshevski*, во: Metro (Skopje), February 1997, 15, 2 (English edition)
- МИЛЕВСКА, Сузана: *Desiring Machines*, Skopje: SCCA/Museum of City of Skopje, 1997 (cat.exh.)
- МИЛЕВСКА, Сузана: *Концептуалната уметност наспроти естетиката*, во: Големото стакло (Скопје), 1998, 7/8, 60(58-60)
- MILEVSKA, Suzana: *The Faulty Ready-made Versus the Perfect One*, во: Index (Stockholm), 1998, 2, 63-65
- МИЛЕВСКА, Сузана: *Toševski Igor*, во: *After the Wall, Art and Culture in Post-Communist Europe*, Stockholm: Moderna Museet, 1999 (cat.exh.)
- МИЛЕВСКА, Сузана, КАСЕЛ, Валери: *Зборови-објекти-дела, Words –Objects-Acts* Скопје: Музеј на град Скопје, 2000 (вклучени се и текстови од уметниците: cat.exh.)
- MILEVSKA, Suzana: *The readymade and the Question of the Fabrication of Objects and Subjects*, во: *Primari Documents, A Sourcebook for Eastern and Central European Art since the 1950s*, New York: The Museum of Modern Art, 2002, p.183-187 (182-191)
- MILEVSKA, Suzana: *Igor Toševski*, во: *New Moment* (Belgrade, Ljubljana) 2002, no.20
- МИЛЕВСКА, Сузана: *Мултипликација на македонски начин*, во: *Мултипликација*, Скопје: Британски совет во Македонија, 2004 (cat.exh.)
- ОСМАНЛИ, Томислав: *Стрип-Запис со човечки лик*, Скопје: Млад борец, 1987, стр.130(113-133)
- ПЕТРОВСКА, Мимоза: *Решение е уметноста од мал формат, Игор Тоевски, ликовен автор, Интервју*, во: Денес (Скопје), 13.01.2000, стр.54-56
- ПЛАВЕВСКИ, Лазо: *Игор Тошевски, Цртежи*, Скопје: Музеј на град Скопје, 1994 (cat.exh.)
- ТАСЕВ, Ивана: *Уметноста е фалсификат што тргнува и шармира, Игор Тошевски*, во: Теа модерна (Скопје), 28.01.2004
- ТОШЕВСКИ, Игор, МИЛЕВСКА, Сузана: *Игор Тошевски, Преместувања*, Скопје: Културно-информативен центар, 1996 (cat.exh.)
- ТОШЕВСКИ, Игор, МИЛЕВСКА, Сузана: *Досие '96, Dossier '96*, Скопје: Музеј на град Скопје, 1997 (cat.exh.)
- TOŠEVSKI, Igor vo: *Few Candies for Venice, Art in Macedonia at the end of Millenium Skopje*: Laurens Coster, 1999 (edited by Nebojša Vilić, published on the occasion of 48th Venice Biennial 1999)
- ТОШЕВСКИ, Игор: *За проектот "Ушите на царот"*, во: *Интернационален симпозиум/изложба, Јас-Ти, International Symposium/exhibition I-You, Интернационален симпозиум/изложба Јас-Ти*, Битола (cat.exh)
- ТОШЕВСКИ, Игор во: *Идеја-тека, Idea-theque, Избор на документи за концептуалниот дискурс во Македонија*, Скопје: Музеј на современата уметност, 2003, стр. 24,27,28-29,264-266,333,442,457,458,460,462,468,470,475,476,477,480 (приредувач и автор на предговорот: Соња Абаџиева)
- ТОШЕВСКИ, Игор: *Белези*, Скопје: Магор, 2002
- УНЕВСКА, Сунџица: *Границите помеѓу источната и западната уметност, Во Стокхолм е во тек изложбата "После сидот"*, во: Утрински весник (Скопје), 10.11.1999, 118, 17

CIP – Каталогизација во публикација
Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“
Скопје

7.038.54(497.7) (06.064) Тошевски, И.

ТОШЕВСКИ, Игор

Процес : Музеј на современа уметност Скопје, 16.09–7.10.2004
/ Игор Тошевски ; [текст Соња Абациева ; фотографии Роберт
Јанкуловски ; превод на англиски Маја Иванова ; дизајн на каталогот
Коста Лазаревски] = The process : Museum of Contemporary Art,
Skopje, Republic of Macedonia / Igor Tosevski ; [text Sonja Abadziewa ; photographs Robert Jankulovski ;
translated into
english Maja Ivanova ; lay-out Kosta Lazarevski]. – Скопје :
Музеј на современа уметност, 2004. – [24]стр. : илустр.во боја
; 21x33 см

Тираж 500. – Текст напредно на англ.јазик. – Био–библиографија
стр. [20–22]

ISBN 9989-703-66-3

А) Ликовни инсталации – Концептуална уметност – Македонија –
Изложба
COBISS.MK-ID 58759946

Издавач: Музеј на современата уметност, Скопје, 2004;
за издавачот: Емил Алексиев, директор; организација, реализација и текст: Соња Абациева; биографија: Соња
Панчевска; библиографија: Лилјана Неделковска; фотографии: Роберт Јанкуловски; превод на англиски: Маја
Иванова; дизајн на каталогот: Коста Лазаревски; печат; Винсент, Скопје; тираж: 500

Editor: Museum of Contemporary Art, 2004
Editor in chief: Emil Aleksiev, director; organization, realization and text: Sonia Abadziewa; biography: Sonia Pancevska;
bibliography: Liljana Nedelkovska; photographs: Robert Jankulovski; translated into English: Maja Ivanova; lay-out: Kosta
Lazarevski; printed in: Vincent, Skopje; 500 copies

За реализацијата на изложбата авторот им благодариме на Димче Бочваров и на Васко Трајковски

САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ
ИСТОРИКО-АРХИТЕКТУРНО-ЭТАЖИ
СКОЛЬКО

- 7) комисиони работ
(магацински) услуги
- 8) трговско застапув
- 9) угостителско-тури
ност, маркетинг и др.
- 10) производство на
елни записи, софтвер,
- 11) издавачка и печат
рани со трговијата со